

İL EĞİTİM DENETMENLERİNİN SORUNLARI

THE PROBLEMS OF EDUCATIONAL INSPECTORS

Yrd. Doç. Dr. İ. Bakır ARABACI*

Öz

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)'na bağlı eğitim kurumları birbirinden bağımsız üç ayrı denetim örgütü vasıtası ile denetlenmektedir. Denetim örgütleri birbirine benzer görevleri yaparken, sahip oldukları haklar açısından oldukça farklı konumdadırlar. İl eğitim denetmenlerinin yaşamakta oldukları sorunların ortaya çıkarılması MEB'in sağlıklı politika geliştirmesine katkı sağlayabilir. Bu çalışma, il eğitim denetmenlerinin sorunlarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada betimsel bir yöntem ve nitel araştırma desenlerinden olgubilim deseni kullanılmıştır. Veriler NVİVO 7 programında çözümlenmiştir. İl eğitim denetmenleri; haklar, örgütlenme, statü, geliştirme, atama seçme, nakil ve etik konularında sorunlar yaşamaktadırlar. MEB, denetim sistemini bir bütünlük içinde örgütlemeli, merkez ve bölge denetim başkanlıkları oluşturulmalı, denetçi seçme, atama, nakil, ücret, eğitim kriterleri yeniden gözden geçirilmelidir.

Anahtar kelimeler: İl eğitim denetmenleri, denetmen sorunları, denetim politikası

Abstract

Turkish education system is controlled by means of three separate independent audit organization. While organizations are doing similar tasks, they have quite different rights. To be brought up the problems lived by educational inspectors can contribute to develop sound policies of National Educational Ministry (NEM). A descriptive method and qualitative research are used in this study. The problems of educational inspectors are rights, organization, status, development, assignment, selection, transfer and ethical issues. NEM should organize the control systems in an integrity way. Central and regional control boards should be established and should be reconsider inspectors selection, assignment, transfer, compensation, training criteria.

Key Words: Educational inspectors , inspectors' problems, the policy of supervision

* Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, bakirarabaci@hotmail.com

1. GİRİŞ

Eğitim düzeyi, ülkelerin ekonomik gelişmelerinin, refah düzeylerinin belirlenmesinde (Serin, 1979, 75), hak ve özgürlüklerin kullanılmasında (Minibaş, 2005) esas kriter olarak ele alınmaktadır. Bu nedenle eğitim düzeyini artırmak, kaliteli eğitim olanakları sunmak ülke yönetimlerinin temel amaçları arasında yer almaktadır. Bu kadar önemli olan eğitim olgusunun denetimi de o derecede önemlidir. Bu nedenle eğitim denetimi bağımsız, objektif, bilimsel, insancıl, demokratik ve planlı bir şekilde gerçekleştirilmelidir (Aydın, 1986; Başar, 1995; Taymaz, 1997).

Kâr amacı güden örgütlerin denetimi, hizmet üreten örgütlerin denetimine göre daha kolaydır. Mal üreten örgütler her türlü eylemi belgelere yansıtmak durumundadırlar. Bu örgütlerin denetimlerinde belge ve kayıtların incelenmesi önem taşır. Oysa hizmet üreten örgütsel eylemlerin bir çoğu sosyal ilişki örüntülerinden oluştuğu için ya belgelerde çok genel ifadelerle yer alır ya da hiç yer almaz. Örneğin öğretimsel etkinlikler ders planlarına genel olarak yansır. Sınıftaki etkinliklerin bir çoğu ders planlarında yer almayabilir. Öğretimsel etkinliklerin gerçekleşme durumunun (öğrenmenin) her bireyde yansımaları ölçmek neredeyse imkansızdır. Öğrenmenin ölçülmesinde daha çok dolaylı ölçme araçlarının kullanılması, elde edilen sonuçları da tartışmalı kılar. Ölçme sonuçları mutlak varlık veya yokluk olarak değerlendirilemez (Balcı, 1997, 117; Karasar, 2010) . Bu nedenle öğretimsel etkinliklerin değerlendirilmesi nicel ölçme araçlarından çok nitel ölçme araçları ile yapılmak durumundadır. Bu nedenle görüşme ve gözlem denetim sürecinde sıkça kullanılır. Gözleme dayalı değerlendirmeler alanla ilgili teknik, kavramsal ve insani yeterlikleri gerektirir. Dolayısıyla öğretimin denetimi bu alandaki yeterliklere sahip kişiler tarafından yapılmalıdır.

Eğitim kurumlarımız günümüzde birbiri ile organik bağı olmayan, ayrı yapılanmış üç başlı bir denetim sistemi ile denetlenmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı merkez örgütünde; Rehberlik ve Denetim Başkanlığı bakana, İç denetim Birimi Başkanlığı müsteşara, taşrada görev yapan eğitim denetmenleri ise milli eğitim müdürüne bağlı bulunmaktadır. 14 Eylül 2011 tarih ve 28054 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” de merkez örgütünde Rehberlik ve Denetim Başkanlığı’ndan ve bu birimde görev yapan millî eğitim denetçilerinden, taşra örgütünde İl Millî Eğitim Müdürlükleri bünyesinde oluşturulan eğitim denetmenlerinden bahsedilmektedir. Oysa, MEB merkez örgütünde yer alan ve üçüncü denetim birimi olan “İç Denetim Birimi Başkanlığı” ve bu birimde görev yapan iç denetçilere yer verilmemiş olması oldukça düşündürücüdür. Bu durum MEB’in denetim örgütlerine yönelik yasal ve yapısal sorunlarının bulunduğunu göstermektedir. İç Denetim Birimi Başkanlığı, 652 sayılı KHK dışında, 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun 63. Maddesi gereği oluşturulduğundan, varlığını sürdürmeye devam etmektedir.

MEB Teftiş Kurulu'nda 81 Başdenetçi, 146 denetçi ve 98 denetçi yardımcısı görev yapmakta (<http://rdb.meb.gov.tr/denetciler.html>), İç Denetim Biriminde 1 başkan, 1 başkan yardımcısı ve 7 iç denetçi görev yapmaktadır (<http://icden.meb.gov.tr/icdenetciler.html>). 81 ilde görevli il eğitim denetmeni sayısı (Ekim 2011 itibarı ile) ise 3127'dir (<http://personel.meb.gov.tr/basinaciklamasi>). Türkiye'de 2010-2011 öğretim yılı öğretmen sayısının 691.271 olduğu (MEB, 2011) göz önüne alındığında eğitim denetmeni sayısının ihtiyacı karşılamaktan uzak olduğu ortaya çıkmaktadır. Eğitim denetmenlerinin sayıca azlığı, denetimin etkili ve verimli bir şekilde gerçekleştirilmesinde sorunlara yol açabilir.

Eğitim denetçiliği (Eğitim müfettişliği), 1839 tarihinde hazırlanan Sıbyan Mektepleri'nin düzenlenmesi ile ilgili rapor esas alındığında, 174 yıllık eski bir mesleki geçmişe sahiptir. İl eğitim denetmenleri, temel eğitim kurumlarının denetiminden sorumlu olduklarından ilgili yönetmeliklerde seçme, atama ve yetiştirilmeleri ile ilgili nitelikler pek önemsenmemiştir. İl eğitim denetmenleri ile ilgili yönetmelikler (1927, 1939, 1945, 1962, 1963, 1967, 1969, 1982, 1991, 1999, 2011) incelendiğinde müfettiş yetiştirmede genellikle hizmet öncesi eğitimden çok hizmet içi eğitim yolunun tercih edildiği anlaşılmaktadır. Oysa 1926 yılında Atatürk tarafından kurulan Gazi Terbiye Enstitüsü Pedagoji Bölümü eğitim denetmeni yetiştiriyordu. 1982 yılından sonra Eğitim Fakültelerinin Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalları eğitim sistemine yönetici ve denetçi yetiştirmeye başladı. 1997 yılında eğitim fakülteleri programlarında yapılan düzenleme ile bu anabilim dallarının lisans bölümleri kapatılmış, lisansüstü eğitim vermeye başlanmıştır. Bugün hemen her eğitim fakültesinde bu anabilim dalı olmasına rağmen, Eğitim Denetçisi yetiştirmede bu programın önemli bir rolünün olduğundan söz edilemez (Aydın, 1986: 139-140; Başar, 1993:77, Buluç, 1997). Eğitim denetmenlerinin yetiştirilmesinde izlenen yollar, nitelik sorunlarına yol açabilir.

İl eğitim denetmenleri, ildeki her derece ve türdeki örgün ve yaygın eğitim kurumları ile il ve ilçe milli eğitim müdürlüklerinin rehberlik, işbaşında yetiştirme, denetim, değerlendirme inceleme, araştırma ve soruşturma işlemleri yapmakla yükümlüdürler (652 Sa. KHK 41/3). İl eğitim denetmenlerinin, son zamanlarda maaşlarında, özlük haklarında, görev alanlarında yapılan çeşitli düzenlemeler yazılı ve görsel basına olumsuz bir şekilde yansımıştır (<http://www.mufettisler.net/Haber/mufettissorunlari.mht>; www.temsen.org.tr; Erdem, 2008). Bu sorunlar, il eğitim denetmenlerinin motivasyonlarına, örgütsel bağlılıklarına, iş doyumlarına olumsuz bir şekilde yansiyabilir. İl eğitim denetmenlerinin ildeki tüm eğitim kurumlarının denetimlerinden sorumlu olmaları, sorunların önemini artırmaktadır. Bu araştırma, il eğitim denetmenlerinin sorunlarını belirlemeyi ve çözüm önerileri sunmayı amaçlamaktadır.

2. YÖNTEM

Araştırmada betimsel yöntem ve nitel araştırma desenlerinden olgubilim araştırması deseni kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2006)' e göre nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi

gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, olayların doğal ortamda gerçekçi olarak bütünlük içerisinde ortaya konulduğu, nitel sürecin izlendiği araştırmadır. Araştırmanın *iç geçerliğini* (inandırıcılığını) artırmak için araştırma konusu ile ilgili alanyazın taraması yapılarak, güçlü bir kavramsal bir çerçeve oluşturulmuştur. Konu tasarlandıktan sonra formda yer alması düşünülen maddeler belirlenmiştir. Maddelerin amaç, anlam ve kapsam açısından değerlendirilmesini yapmak amacıyla alan uzmanı iki öğretim üyesi ve beş eğitim denetmeni ile görüşlerinde faydalanılmıştır. Bu aşamalardan sonra elde edilen bilgilerden yararlanılarak forma son hali verilmiş, oluşturulan sorular araştırma kapsamındaki katılımcılara yöneltilmiştir. Veri toplama aracında yer alan sorular: Örneğin “MEB’in denetimle ilgili uygulamalarından hangileri sizi olumsuz yönde etkilemektedir? ” Hangi sorunlar performansınıza olumsuz olarak yansıyor? Şeklindedir. Müfettişler Derneği (www.mufettisler.net.) forum sitesinden gönüllü 61 İl eğitim denetmeni araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Araştırmaya katılan il eğitim denetmenlerinin genel profili Tablo 1’de verilmektedir.

Tablo 1. İl Eğitim Denetmenlerinin Demografik Özellikleri

Sıra No	Bölgeler	Unvan				Toplam
		İl Eğ.Den. Başkanı	Grup Başkanı	Denetmen	Den. Yard	
1	Marmara	1	1	9	1	12
2	Ege		1	11	2	14
3	Akdeniz		1	4*	-	5
4	İç Anadolu	1	1	7	-	9
5	Karadeniz	1	-	3	3	7
6	Doğu Anadolu		-	4	5	9
7	G.D.Anadolu		-	2	3	5
Toplam		3	4	40	14	61

*1 Bayan

Katılımcılar içerisinde en fazla sayı; unvan değişkeni açısından il eğitim denetmenlerine (38 kişi), bölge olarak Ege Bölgesine (14) aittir. Cinsiyet değişkeni açısından Akdeniz Bölgesi’nden bir bayan katılımcı bulunmaktadır. 3 eğitim denetmenleri başkanı, 4 grup başkanı, 40 denetmen, 14 denetmen yardımcısı çalışma grubunu oluşturmaktadır.

Nitel araştırma yaklaşımı doğrultusunda tasarlanan bu araştırmada “içerik analizi” yapılmıştır. Veriler dört aşamada analiz edilmiştir: 1. Verilerin kodlanması, 2. Kodlanan verilerin temalarının belirlenmesi, 3. Kodların ve temaların düzenlenmesi, 4. Bulguların tanımlanması ve yorumlanması (Yıldırım ve Şimşek, 2006, 228). Elde edilen veriler ayrı ayrı dosya içerisine atılmış, NVİVO 7 istatistiksel programda çözümlenmiş, İl Eğitim Denetmenlerinin çalışmalarını engelleyen ana sorunlar (free node), bağlı sorunlar (tree node) ve alt sorunlar (child node) belirlenmiş, birbiri ile ilişkilendirilmiştir. Katılımcıların verdikleri yanıtlar hem ana sorunları ve hem de bağlı ve alt sorunları ilgilendiriyorsa her kritere yükleme yapılmıştır. Öncelikle “Sorun belirtke tablosu” çıkarılarak

sorunlara yapılan yükleme sayıları gösterilmiş, daha sonra NVİVO 7 programında model oluşturulmuştur. Modelde sorunlar arası ilişkilendirmede kullanılan çizgilerin kalınlık derecesi referans edilme sıklığını göstermektedir. İl eğitim denetmenlerin ana ve bağıl sorunlara yüklemeleri Tablo 2’de yer almaktadır.

3. BULGULAR

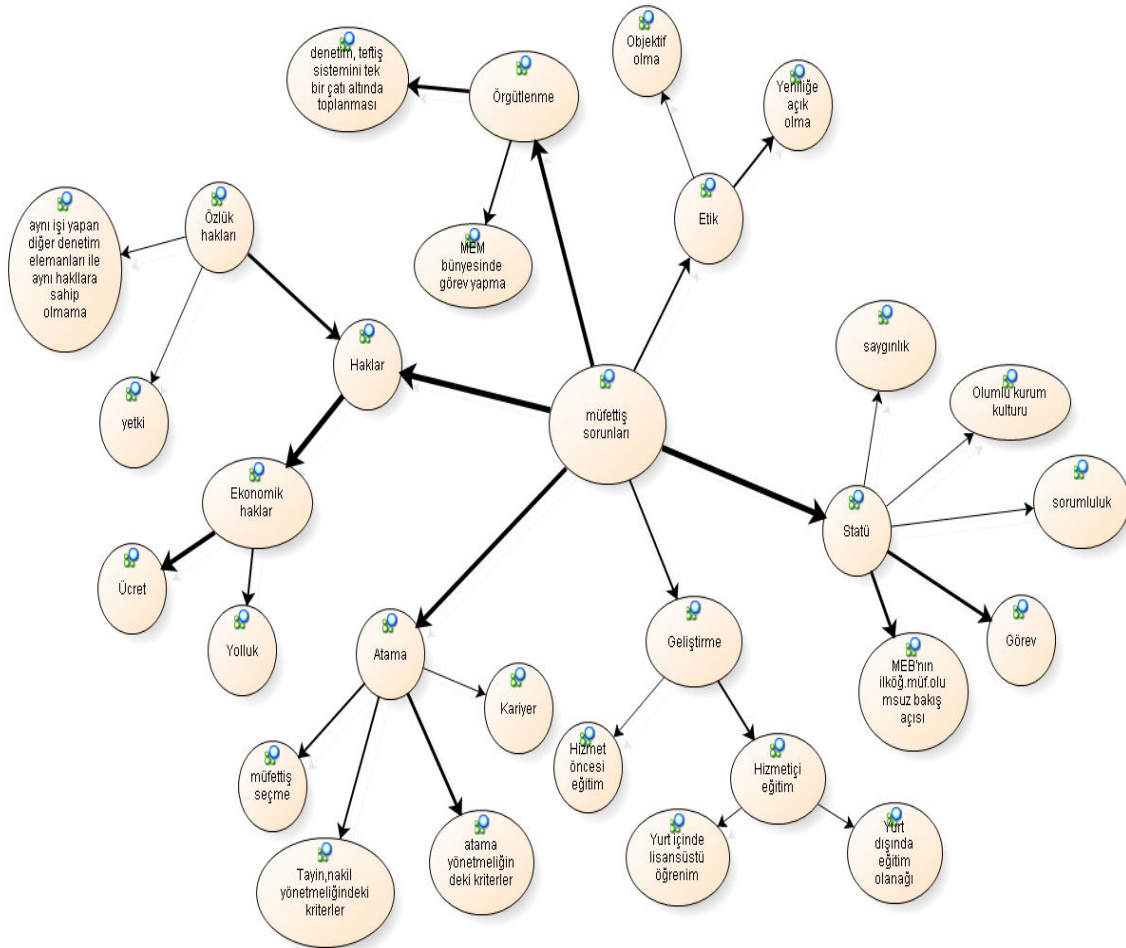
İl Eğitim Denetmenlerinin ana sorunları (free node/temalar), A,B,C gibi harflerle, bağıl sorunlar (tree node) 1,2,3...gibi arap rakamları ile, alt sorunlar (child node) ise numaralandırılmış arap rakamları 1.1.,1.2... gibi gösterilmiştir. İl eğitim denetmenlerinin sorunları tema ve alt temalar halinde Tablo 2.’de sunulmuştur.

Tablo 2. İl Eğitim Denetmenlerinin Sorunları

SORUNLAR	Yükleme
A. Haklar	31
1. Ekonomik Haklar	24
1.1 . Ücret	21
1.2. Yolluk	7
2. Özlük Hakları	13
2.1.Aynı işi yapan diğer denetim elemanları ile eşit haklara sahip olamama	3
B. Örgütlenme	21
1. Denetim Sis. Birleştirilmesi	14
2.Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde görev yapma	10
C. Atama	20
1. Atama Yönetmeliği kriterleri	15
2. Müfettiş seçme uygulamaları	7
3. Yer değiştirme Nakil Uygulamaları	8
4. Kariyer sorunları	5
D. Geliştirme	11
1. Hizmet öncesi eğitim	2
2. Hizmetiçi Eğitim	11
2.1.Yurt içinde lisansüstü eğitim	2
2.2.Yurt dışında eğitim olanağı	1
E. Statü	29
1. Olumlu kurum kültürü	1
2. Mesleki saygınlığın olmaması	6
3. MEB’in olumsuz bakışı	16
4. Görevden kaynaklanan sorun	16
5. Yetki	1
6. Sorumluluklar	2
F. Etik Sorunlar	9
1. Objektif olmama	2
2. Yeniliğe Açık Olmama	9
Toplam	317

Tablo.2’de görüldüğü gibi İl eğitim denetmenleri altı ana sorun(free node) “Haklar, Örgütlenme, Atama, Geliştirme, Statü ve Etik”, 23 tali soruna (tree node) toplam 317 yüklemde bulunmuşlardır. İl eğitim denetmenleri en fazla haklarla ilgili sorunlara yüklem yapmışlardır (31 kişi, 99 yüklem). Haklar içinde de en fazla yüklem ekonomik sorunlara (alt sorunlar ücret ve yollukla birlikte) yapılmıştır (52 yüklem). En önemli görülen sorunlardan biri de statüye yönelik sorunlardır (29 kişi, 71 yüklem). Atamaya yönelik sorunlara (20 kişi, 60 yüklem), örgütlenmeye yönelik sorunlara (21 kişi, 45 yüklem), geliştirmeye yönelik sorunlara (11 kişi, 27 yüklem) yapılmıştır. En az yüklem yapılan alan sorun etik sorun (9 kişi, 20 yüklem) olmasına rağmen, denetmenlerin yapılandırılmamış açık uçlu sorularda etik sorunlara değinmeleri önemli görülmektedir. NVİVO 7 programı aracılığı ile il eğitim denetmenlerinin sorunları Şekil. 1’de modellenmiştir.

Şekli1. İl eğitim denetmenlerinin sorunları modeli

Şekil 1’de görüldüğü üzere müfettişlerin en önemli sorunlarının başında **haklar** gelmektedir. Bu nedenle haklar I.tema olarak alınmış ve bu yöndeki bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

1. Tema: Haklar ile ilgili sorunlar

Özellikle ekonomik haklar ve ücret il eğitim denetmenlerinin en önemli sorunu konumundadır. Bu konuda bazı denetmen görüşleri aşağıda sunulmuştur:

“Ekonomik durumumuz hiç iç açıcı değil” E.D.52 .

“Maddi durumda yetersizlik var, maaş olarak öğretmen maaşlarının altında ücret alıyoruz.” ED.44. ED.60

“Denetmenler, yaş ortalamaları ileri olmasına rağmen, çalışma ve emekli ücretleri arasındaki farktan dolayı emekli olmuyorlar” ED.28.

” Yolluklar zamanında alınabilmeli”ED.60.

İl eğitim denetmenleri denetledikleri personelin maaşının altında ücret aldıklarını, diğer denetim elemanlarının ekonomik haklarının daha iyi durumda olduğunu beyan etmektedirler. Özlük haklarına ilişkin açıklamalar göz önüne alındığında, İl Eğitim Denetmenlerinin “haklar” açısından durumları belirginleşmektedir.

“İl eğitim denetmenliği mesleği ile diğer denetmenlerin özlük hakları arasındaki uçurum var” E.D.5, E.D.8, E.D 10, E.D 11, E.D.15, E.D. 59.

”Özlük haklarımızda sürekli gerileme var, yeniden gözden geçirilmeli”.
E.D.12., ED.4, E.D 45

2. Tema: Örgütlenme ile ilgili sorunlar

Örgütlenme ana sorununa bağlı olarak denetim sisteminin birleştirilmesi en önemli alt sorundur. Bu konuda bazı denetmenlerin görüşleri şöyledir:

” Milli Eğitim Bakanlığı’nda bakanlık denetçileri ve il eğitim denetmenleri olmak üzere iki ayrı denetim, teftiş sisteminin olması en büyük sorun kaynağıdır.” E.D.10,11, 16, 27

” Denetim sistemi yeniden yapılandırılmalı, bağımsız bir yapı gerçekleştirilmeli” ED.9, ED.10, ED.11, ED.16, ED.27, ED.39, ED.40, ED.43, ED 44, ED.45, ED.49, ED.60

“İl eğitim denetmenlerinin bölge düzeyinde çalışmaları gerekir.”ED.58

Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde görev yapma ile ilgili sorunlar:

“Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde görev yapıyor olmak sorunlar oluşturuyor, olumsuz müdahaleleri oluyor.”ED.22, ED.38, ED.40, ED.60

İl eğitim denetmenlerinin neredeyse tamamı, MEB’de birbiri ile organik bağı olmayan örgütlerin varlığından şikayet etmektedir. Çünkü bu uygulama denetimde bütünlüğü engellemekte, denetim elemanları arasında statü, haklar, kariyer gibi birçok konuda ayrıcalıklar getirmektedir. İl eğitim denetmenleri örgütlenme ile ilgili sorunların çözümü olarak da tek bir denetim sisteminin oluşturulmasını ve bölge sistemine geçilmesi gerektiğini belirtmektedirler. İllerde İl milli eğitim

müdürlüğü bünyesinde görev yapma, denetim sisteminin tarafsızlığına ve müdahalelere neden olduğunu belirtmektedirler.

3. Tema: Atama ile ilgili sorunlar

Atamaya yönelik sorunların içerisinde en fazla yüklemde bulunan sorunlar İl Eğitim Denetmenlerinin seçme, atama, yer değiştirme, nakil yönetmeliğindeki kriterlerdir. Bu konuda bazı denetmenlerin görüşleri şöyledir:

“Eğitim denetmenliğine atanmadaki kriterler yetersiz.” E.D.60

“Son dönemlerde hizmet öncesi eğitim (EYD lisans/lisansüstü eğitim) şartı kaldırılarak seçme sınavları ile atama yapılıyor” ED.3, ED.32

“Denetmenlere uygulanan zorunlu rotasyon uygulaması atamalara kapalı bazı illere atamaları kolaylaştırdı. Ancak, denetmenler genelde komşu illere atanmayı tercih ettiler, günübirlik görevlerine gitmeye başladılar. Bu da göreve zamanında gitmelerinde ve motivasyonlarına olumsuz bir şekilde yansdı.” ED,58, ED,59, ED.Yrd.60, ED.Yrd.61

“Öğretmen olan eşim benim yüzümden mağdur. Ailemi mağdur ettim.15 yıldan sonra tekrar köye atandı. İl merkezine geçici görevlendirme taleplerimiz bile kabul görmüyor. Özellikle bizim eşlerimizin görevlendirme istekleri yerine getirilmiyor. Oysa onlarca kişinin görevlendirildiğini görüyoruz, biliyoruz. ED.Yard.2

Kariyer sorunları ile ilgili olarak ta:

“Görevde yükselme, ilerleme, kariyer basamakları yok” ED.22, ED.55

İl eğitim denetmenlerinin, denetmen seçme, atama yönetmeliğindeki kriterlerin yetersizliğinden, göreve yönelik uzman eleman yokluğundan ve yer değiştirme nakillerle ilgili olarak tıkanıklıklardan ve mesleki kariyer yapma konularında sorunlar yaşadıklarını belirtmektedirler.

4. Tema: Geliştirme ile ilgili sorunlar

Geliştirme konusu hizmetiçi ve bireysel gelişim konularını içermektedir. Geliştirme ile ilgili olarak bazı müfettiş görüşleri şöyledir:

“Denetmenlerin her yıl kendini yenilemesi için zorunluluklar oluşturulmalı, Yurt dışında da hizmetiçi eğitim sağlanmalı” ED.27, ED.35, ED.60.

“Eğitim Bilimleri alanında yüksek lisans eğitimi hakkı kazandım. Gitmek istediğim ilde norm eksikliği, görev yaptığım ilde norm fazlası olduğu, yönetmelikte “imkanlar ölçüsünde değerlendirilir” hükmü olduğu halde atama başvurum reddedildi. 6 aydır mahkeme ile uğraşıyorum. Koca bir yılı kaybettim. Maddi kayıplarımı hiç saymıyorum” ED.Yard.2

İl eğitim denetmeni, denetmenlerin kendilerini geliştirmeleri konusunda zorunlulukların getirilmesini, yurt dışında da eğitim olanakları sağlanması gerektiğini belirtirlerken, diğer taraftan MEB’in engelleyici bir tutum içerisinde olduğunu belirtmektedirler.

5. Tema: Statüye ilişkin sorunlar

İl eğitim denetmenlerinin statü sorunlarında görev tanımlarındaki belirsizlik, MEB'in İl eğitim denetmenlerine karşı olumsuz bakış açısı, kurum kültürü, saygınlık gibi alt sorunlardan oluştuğu görülmektedir (bkz: Tablo2, Şekil.1). Bu konudaki denetmen görüşlerinden bazıları şöyledir:

“MEB örgüt şemasında yerimiz ve görev tanımımız belirsiz. Bakanlığın tüm birimleri bize “İstenmeyen eleman” gözüyle bakılıyor. E.D.30, E.D.57

“Milli Eğitim Bakanı'nın, öğretmenlere hitaben medyada yer alan konuşmalarında “Sizi eğitim denetmenlerinden (ilköğretim müfettişlerinden) kurtardık”, “Artık size eğitim denetmenleri sicil puanı vermeyecek” gibi söylemlerde bulunması, MEB'in bize bakış açısını ve statümüzün nerede olduğunu açıkça gösteriyor. Belirsiz politikalar eğitim denetmenlerinin en önemli sorunlarının başında gelmektedir” İl Eğ.Den Grup Başk.48, ED.26, ED.59, ED.Yard 23., ED.Yard 47

“Adımızın eğitim denetmeni olması, özlük haklarımız başta olmak üzere, statümüzü ve konumumuzu olumsuz yönde etkiliyor. Yasal olarak, denetçi ve denetmenler arasında farklılıklar var. 652 Sayılı KHK ilk çıktığında adımız Eğitim Müfettişi idi. Sonradan İl Eğitim Denetmeni olarak değiştirildi. Bu soruna bir an önce çözüm bulunmalıdır”E.D58, ED.59, ED.Yr.4, 5

İl eğitim denetmenleri statüye yönelik sorunlar içerisinde, MEB örgütü içerisinde statülerinin, görev tanımlarının belirsizliğini, MEB'in olumsuz bakış açısı ve uygulamalarını ve unvanlarını en önemli sorunlar olarak görmektedirler.

6. Tema: Etik ile ilgili sorunlar

İl eğitim denetmenlerinin belirttikleri ana sorunlardan birisi de “etik” konusu ile ilgilidir. Bu konuda bazı müfettiş görüşleri şöyledir:

“Bazı denetmenler davranışları ile öğretmenlere örnek olamıyorlar. Etik kurallar sıkı olarak denetlenmeli, eliminasyon sistemi olmalı”ED.8, ED.28, 16, ED.60,

“Bazı denetmenler yerelleşiyor ve siyasallaşiyor. Bu durumda eline gelen işlerin büyük bir çoğunluğunda objektif olmuyorlar. Öyle denetmenler var ki; en kirli dosyaları bile ‘cif gibi’ bir hamlede temizliyorlar. Bunlar da il yöneticilerinin elinde iyi birer eleman olarak kenarda, sırtı sıvazlanarak, ufak tefek ayrıcalıklar verilerek, tutuluyorlar. Meslek nosyonunu yitirmiş durumda” ED.8.

İl eğitim denetmenleri işlevsel bir etik denetimin olmasını, mesleğin gerektirdiği davranış, bilgi, yeterliklere sahip olmayanların meslekten çıkarılması gerektiği belirtmektedirler. Ancak uygulamada bazı yöneticilerin etik davranmayan denetmenlere sahip çıktıklarını belirtmektedirler. Etik sorunu sadece müfettişleri değil, başta yöneticiler olmak üzere sistemdeki tüm işgörenleri ilgilendirmektedir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada elde edilen veriler İl eğitim denetmenlerinin görevlerine yönelik ana sorunlarının; haklar, statü, örgütlenme, geliştirme ve etik sorunlardan oluştuğunu göstermektedir. Aslında bu sorunların tümü “örgütlenme” sorununun içerisinde yatmaktadır. Çünkü İl eğitim denetmenleri gerek ekonomik, gerekse özlük hakları bakımından Türkiye’deki tüm denetim elemanlarından geri durumda olduklarını belirtmektedirler. Araştırmada çok sayıda il eğitim denetmeni bu konuyu vurgulamaktadır. Milli Eğitim Şura’larında (11, 12, 14, 15 ve 17. Şuralar) denetim sisteminin birleştirilmesine yönelik öneriler yer almasına rağmen, bu öneri bir türlü uygulamaya konulmamıştır. İl eğitim denetmenlerinin illerde milli eğitim müdürlüğü bünyesinde görev yapmaları, yapılan çalışmalara müdahalelere neden olabilmekte ve devlet adına yapılan gözetim, denetim ve soruşturmaları etkileyebilmektedir.

İl eğitim denetmenleri, ekonomik ve özlük **hakları** bakımından diğer denetim elemanlarından aleyhlerine farklılıkların olduğunu belirtmektedirler. Denetimini yaptıkları öğretmenlerin kendilerinden daha fazla ücret aldıklarını, yolluklarını zamanında alamadıklarını, emekli maaşlarında çok fazla ekonomik kayba uğradıklarından emekli olmak istemediklerini belirtmektedirler. Bu bulgu, denetim elemanlarının haklarının karşılaştırılmasında da bariz olarak ortaya çıkmaktadır. Diğer denetim elemanlarına verilen makam, görev, temsil tazminatları il eğitim denetmenlerine verilmemektedir (www.temsen.org.tr; www.temder.org.tr; Müfettişler Derneği, 2011a) Bu durum il eğitim denetmenlerinde mesleki tükenmişliğe neden olabilmektedir. Yapılan araştırmalarda il eğitim denetmenlerinin mesleki tükenmişliklerinin “orta” düzeyde olduğu saptanmıştır (Arabacı ve Akar, 2010; Balcı ve Yılmaz 2009; Polat ve Uğurlu, 2009).

Statüye yönelik sorunlar, İl eğitim denetmenlerinin görev yer ve tanımlarının belirsizliği, MEB’in olumsuz bakış açısı ve açıklamaları da il eğitim denetmenlerinin iş doyumlarını olumsuz yönde etkilemektedir. İl eğitim denetmenlerinin unvanları, özlük haklarını olumsuz olarak etkilemekte, diğer denetim elemanlarının faydalandıkları haklardan yararlanmalarını engellemektedir. Mesleğe yeni başlamış bir denetmen yardımcısının sözleri dikkat çekicidir:

”Bakanlığımızın bize karşı bu olumsuz tavırlarından bir an önce vazgeçmesini diliyorum. İşte bu ve bu gibi nedenler bizlerin çok sevdiğimiz bu mesleği canla başla yapma isteğini köreltiyor. Bazen bunalyorum ve tekrar geldiğim yere çekip gitmeyi düşünüyorum.” ED.Yrd.2

Kayıkçı (2005) tarafından yapılan araştırmada il eğitim denetmenlerinin, iş doyumlarının “memnun değilim” düzeyinde gerçekleştiği” ortaya çıkmıştır. Son yıllarda il eğitim denetmenlerinin sahip olduklarında haklarda olumsuzlar yaşandığı medyada ve çeşitli web sayfalarında yer almaktadır (www.temsen.org.tr; http://www.temder.org.tr/index.php?option=com_content&view=

article&id=7%3Adeneme1&catid=2%3A duyurular&itemid= 10> 07.08.2009; Dibek, 2011). 1999 yılına kadar il eğitim denetmenleri, bakanlıkta bağımlı daire başkanlığına ve il milli eğitim müdürlüklerine atanabilirken, daha sonra bu hakları ellerinden alınmıştır (MEB, 1999b, 508). Bu durum devam ettiğinden il eğitim denetmenlerinin statü ve kariyer gelişimlerini etkilemektedir.

İl eğitim denetmenlerinin **seçilmesi** ve atanması da önemli bir sorun olarak görülmektedir. İl eğitim denetmenleri, seçme ve atama ve yer değiştirme kriterlerinin yeterli olmadığını belirtmektedirler. Gerçekten de denetmenlerin teknik, insancıl, karar yeterlikleri (Başar,1995b,66-72) seçme ve yetiştirme sınavlarındaki standartların niteliği ve uygulamaların objektifliği ile orantılıdır. İl eğitim denetmenlerine ait yönetmelikler incelendiğinde (1927, 1939, 1945, 1962, 1969,1982, 1991,1999, 2011 yönetmelikleri) genelde kurs ağırlıklı olarak yetiştirilmeye çalışıldıkları görülmektedir(Aydın, 1986; Başar, 1995; Öz, 1977; Su,1974; Taymaz, 1997). Denetmen atamalarında eğitim yönetimi ve denetimi alanında lisans ve lisansüstü eğitim alma zorunluluğunun olmaması, denetmen niteliklerinde ve atamalarında sorunlar yaşanmasına neden olabilmektedir. Bu durum, denetmenlerin yeterlik düzeylerini etkilemekte ve alan eğitimi alanların tükenmişlik yaşamasına neden olabilmektedir. Araştırmada eğitim yönetimi teftişi ve planlaması anabilim dalında yüksek lisans yapmış olan bir bayan denetmen; “Tek bir sınavla bugün öğretmen, yarın müfettiş olunabiliyor (ED.58)” derken, seçme kriterlerindeki niteliksizlikten yakınmaktadır. Ünal ve Gürsel (2006) yapılan araştırmada, MEB’in atamalarda nitelikli/niteliksiz denetmenleri ayıramadığı, meslekte yükselmede öğrenmeyi değil de, başka ölçütleri esas aldığı bulgusuna ulaşıldığı belirtilmektedir. Bu sonuç, denetmenlerin kaygılarının yersiz olmadığını göstermektedir.

Seçme, **atama** ve yer değiştirme yönetmeliğinin sorun oluşturduğu, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde müfettiş açığı had safhada iken, Marmara, Ege, Akdeniz, İç Anadolu Bölgeleri’nde denetmen fazlalığı bulunmaktadır (MEB, 2009). Bu durum, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde görev yapan denetmenler açısından sıkıntılara neden olabilmektedir. Ayrıca müfettiş eşlerinin yer değiştirmelerinde de sorunlar bulunmaktadır (Müfettişler Derneği, 2011b).

Hizmet öncesi **yetiştirme** uygulamaları gibi hizmet içinde yetiştirme “araştırmada geliştirme ana başlığı altında yer almıştır” uygulamalarında da sorunlara yol açmaktadır. İl eğitim denetmenlerinin özürllü ve kaynaştırma eğimi konusundaki bilgilerinin yetersiz olduğu (Gözün ve Yıkılmış, 2004), bu alanda branş denetmeni açığının olduğu, hizmet içi eğitim sağlanması gerektiği denetmenlerce vurgulanmaktadır. Yine Can (2004), öğretmenlerin, etkili rehberlik için denetmenlerin branşlaşmasını, mesleksi ve insan ilişkileri alanlarında yetişmelerini ve yeterli sayıda denetmen görevlendirilmesini istediklerini belirtmektedir. İl eğitim denetmenleri, genelde hizmet içi eğitime istekli görünmektedir. Ancak bazı denetmenler hizmet içi eğitime pek sıcak bakmamaktadır. Bakioğlu ve Demirel (2000) yapmış oldukları bir araştırmada, “mesleki yaratıcılığı daha etkin uygulayabilmek ve kariyerlerini geliştirmek istiyor musunuz?” ifadesine il eğitim denetmenlerinden ön lisans

mezunları (X =1,50) “hiç katılmıyorum” seçeneğinde cevap vermişlerdir. Hizmet içi eğitime istekli olan bazı denetmenler de MEB’in bu konuda gerekli desteği vermediğinden yakınmaktadır. Alanında yüksek lisans öğrenimi kazanan bir denetmen yardımcısı, bu konunun nakillerde özür grubuna girmesine rağmen atamasının üniversitenin bulunduğu ile yapılamamasından şikayet etmektedir (ED.Yrd. 2).

Geliştirme, **etik** sorunlarla yakından ilgilidir. Denetlediği personelin rehberlik, iş başında yardım ihtiyacını karşılamayan, eksiklerini gidermeyen denetmenin etik kurallara uyduğu söylenemez. Daha nitelikli eğitim gören ve kendini geliştiren müfettişler, bu konuda duyarsız olan denetmenlerden şikayet etmektedirler. Hatta ED.60 “ Niteliksiz ve kendini geliştirmeyen denetmenlerin sistemden çıkarılması”nı savunmaktadır. Birçok denetmen de her yıl zorunlu hizmetiçi eğitim uygulamalarının olmasını istemektedir. Bakıoğlu ve Demirel (2000) yaptığı araştırmada, ilköğretim öğretmenlerinin, ilköğretim denetmenlerinin etik davranışlarına ilişkin genel görüşlerinin orta derece de olduğu ortaya çıkmıştır.

5. ÖNERİLER

Eğitimde denetim sisteminin ve il eğitim denetmenlerinin en büyük sorunu da örgütlenmedeki yanlış yapılanmadan oluşmaktadır. Bu nedenle etkin ve verimli denetimin gerçekleştirilmesi için bir an önce MEB’de üç başlı denetimden sisteminden vazgeçilerek, MEB Denetim ve Rehberlik Dairesi Başkanlığı çatısı altında bölge ve il denetim ve rehberlik birimlerinin oluşturulması gerekmektedir. Denetçi yetiştirme, atama, yer değiştirme kriterleri yeniden düzenlenmeli, branşlar bazında gerekli denetçi ihtiyacı belirlenerek, ÖSYM aracılığı ile yapılacak seçme sınavını kazanan denetçi yardımcılara MEB ve YÖK aracılığı ile en az 6 ay süreli eğitim programı düzenlenmelidir. Denetçilere uluslararası kariyer geliştirme olanakları ve eğitimleri sağlanmalıdır. Yıllık zorunlu eğitim programları oluşturulmalı, performans gelişimleri kontrol edilmelidir. Belirlenmiş eğitim programını tamamlamayan, etik kurallara uymayan denetçiler sistemden uzaklaştırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Arabacı, İ.B., Akar, H. (2009). Eğitim müfettişlerinin bazı sosyal, demografik ve mesleki özelliklerine göre tükenmişlik düzeylerini belirlenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15 (2010), 78-91
- Aydın, M. (1986) *Çağdaş eğitim denetimi*, Ankara: İM yayınları.
- Bakıoğlu, A, Demirel, A. (2001). İlköğretim müfettişlerinin kariyer gelişimleri. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi* . 13, 37-54
- Balcı, A. (1997). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: TDFO Bilgisayar-Yayıncılık San. Ltd.Şti.
- Balcı, E.B., Yılmaz, A. (2009). İlköğretim müfettişlerinin mesleki görevlerini yerine getirme durumları ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki. *Milli Eğitim Dergisi*. 181, 198-221
- Başar, H. (1993). *Eğitim denetçisi, rolleri-yeterlikleri-seçilmesi-yetiştirilmesi*. Ankara: Pe-Gem Yayınları.

- Basar, H. (1995a). *Öğretmenlerin değerlendirilmesi*, Ankara: Pegem Yayınları.
- Başar, H. (1995b) *Eğitim denetçisi*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Buluç, B. (1997). Türk eğitim sisteminde teftiş ve denetim alt sisteminin gelişim süreci. *Bilgi Çağında Eğitim Dergisi*, 27-30.
- Can, N. (2004). İlköğretim öğretmenlerinin denetimi ve sorunları. *Milli Eğitim Dergisi*. 161, 112-122.
- Dağlı, A. (2009). İlköğretim öğretmenlerinin görüşlerine göre ilköğretim denetmenlerinin etik davranışları. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 27-38
- Dibek, T. (2011). Eğitim Müfettişlerinin Sorunları Meclis Gündeminde <<http://www.mufettisler.net/dernek-duyurulari/494-egitim-mufettislerinin-sorunlari-meclis-gundeminde.html> (23.03.2012).
- Erdem, F. (2008). *Müfettişin maaş isyanı*. <http://www.baybul.com/genel-konular/192616-mufettisin-maas-isyani.html> (24.06.2011).
- Gözün, Ö., Yıkılmış, N. (2004). İlköğretim müfettişlerinin kaynaştırma uygulamasına yönelik görüşlerinin belirlenmesi. *14.Ulusal Özel Eğitim Kongresi'nde sunulmuş bildiri*, Bolu.
- Karasar, N. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel yayın dağıtım.
- Kayıkçı, K. (2005). *Milli Eğitim Bakanlığı denetmenlerinin denetim alt sisteminin yapısal sorunlarına ilişkin algıları ve is doyum düzeyleri*. Ankara: TEMSEN Yayınları.
- MEB (1973). *Milli eğitim temel kanunu*. Ankara:Yayımlar Dairesi Başkanlığı.
- MEB (1993) Teftiş kurulu yönetmeliği. *Resmi Gazete*: 3.10.1993/21717.
- MEB (1999a). İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği. *Resmi Gazete*:13.08.1999/23785
- MEB (1999b) Tebliğler Dergisi, Eylül,1999, Sayı, 2504, S:508
- MEB (2006) İç denetçilerin çalışma usul ve esasları hakkındaki yönetmelik. *Resmi Gazete*: 26226.
- MEB,(2009). *İlköğretim Müfettişleri İller arası Atama ve Yer Değiştirme Kılavuzu*. MEB Personel Genel Müdürlüğü, Ankara.
- MEB (2011). MEB eğitim müfettişleri başkanlıkları yönetmeliği. *Resmi Gazete*:24.06.2011/27974.
- MEB (2011). 2010-2011.Eğitim istatistikleri örgün eğitim. <http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/index.htm> 24.06.2011.
- MEB (1982). *XI.Milli Eğitim Şurası*. <http://ttkb.meb.gov.tr/duyurular/11sura/11surakararlari.pdf> 10.06.2009.
- MEB (1988) *XII.Milli Eğitim Şurası*.<http://ttkb.meb.gov.tr/duyurular/12sura/12surakararlari.pdf> (10.06.2009).
- MEB (1993) *XIV.Milli Eğitim Şurası*. <http://ttkb.meb.gov.tr/duyurular/14sura/14surakararlari.pdf> (10.06.2009).
- MEB (1996) *XV.Milli eğitim Şurası*. <http://ttkb.meb.gov.tr/duyurular/15sura/15surakararlari> (10.06.2009).
- MEB (2009) *XVII.Milli Eğitim Şurası*. <http://ttkb.meb.gov.tr/duyurular/17sura/17surakararlari.pdf> (10.06.2009).
- Minibaş,T.(2005). Ekonomik Kalkınma ve Kadın İstihdamı. *4. Uluslararası Kadın Yöneticiler Forumunda sunulan bildiri*. <http://www.turkelminibas.net/read.asp?id=23&tur=makale> 10.08.2009
- Müfettişler Derneği (2011a) *Müfettişler arasındaki ayrımcılık anayasaya aykırı* <<http://www.mufettisler.net/dernek-duyurulari/129-mufettisler-arasindaki-ayrimcilik-anayasaya-aykiri-.html> > (07.08.2009).
- Müfettişler Derneği (2011b). *Müfettiş eşleri atama mağduru*. <http://www.mufettisler.net/dernek-duyurulari/437-es-atama.html> (21.03.2012)
- PISA, (2009). PISA Country Profiles. <http://pisacountry.acer.edu.au/index.php> (16.01.2012).
- Polat, S.ve Uğurlu, C. T. (2009). İlköğretim müfettişlerinin örgütsel bağlılık, mesleki tükenmişlik ve işten ayrılma niyetleri arasındaki ilişki. *I. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi, 01-03 Mayıs 2009*, 293, 15-20. Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi
- Sergiovanni, Thomas J., Robert J. Starratt. *Supervision A Redefinition*, United States: McGraw-Hill, Inc., 1993.

- Su, K.(1974). *Türk eğitim sisteminde teftişin yeri ve önemi* .İstanbul: Millî Eğitim Basımevi,
- Öz, F. (1977) Türk Eğitim Sisteminde İlköğretim Müfettişlerinin Rolü. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: A. Ü. Sos. Bil. Enst.
- Taymaz, H.(1997). *Eğitim sisteminde teftiş; kavramlar, ilkeler, yöntemler*. Ankara: Takav Matbaası
- Ünal,A, Gürsel, M. (2007) ilköğretim denetçilerinin öğrenen organizasyon yaklaşımı açısından değerlendirilmesi. *Selcuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(18). 463-481.
- Yıldırım,A, Şimşek, H.(2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları
- ÖSS’de 30 bin öğrenci sıfır çekti. <http://www.radikal.com.tr/Default.aspx?aType=RadikalDetayDate=&ArticleID=944735> (07.08.2009).
- TEMDER, (Belli değil) *İlköğretim müfettişlerinin sorunları çözüm önerileri*.
http://www.temder.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=7%3Adeneme1&catid=2%3Aduyurular&itemid=10 (07.08.2009).